

Till utrikesutskottet

Utrikesutskottet har den 10 april 1997 beslutat bereda bl.a. socialutskottet tillfälle att senast den 24 april 1997 yttra sig över regeringens skrivelse 1996/97:80 Verksamheten i Europeiska unionen under 1996 jämte motioner i de delar som har samband med utskottets beredningsområde.

Av de motionsyrkanden som väckts med anledning av skrivelsen behandlar utskottet motionerna 1996/97:U11 (v) yrkandena 13 och 14 om barnkonventionen m.m. och 1996/97:U14 (fp) yrkande 4 om subsidiaritetsprincipen. Vidare behandlar utskottet yrkandena från den allmänna motionstiden om familjernas och medborgarnas Europa, 1996/97:U515 (kd) yrkande 7, om den genetiska arvsmassan, yrkande 40, och om narkotikapolitiken, yrkande 60.

Socialutskottet

Subsidiaritetsprincipen

I motion 1996/97:U14 av Karl-Göran Biörsmark m.fl. (fp) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av förstärkt subsidiaritetsprincip (yrkande 4). Motionärerna anför att det från liberal utgångspunkt är självklart att beslut skall fattas så nära den enskilde som möjligt och helst av den enskilde och hans familj. Denna liberala närhetsprincip är inte identisk med subsidiaritetsprincipen men i det praktiska arbetet inom EU bör de båda principerna i det stora flertalet fall leda till samma slutsatser om vilken beslutsnivå som är den lämpliga. Motionärerna anser att det finns många onödiga beslut inom EU och att Sverige bör vara pådrivande för att subsidiaritetsprincipen stärks i EU:s fördrag. Den svenska regeringen bör verka för att den s.k. "gummiparagrafen" artikel 235 i Romfördraget omarbetas.

I skrivelsen anför regeringen att en väl avvägd tillämpning av subsidiaritetsprincipen leder till ett effektivare unionssamarbete genom att beslut fattas på den nivå där de hör hemma. Vissa problem behöver hanteras av unionen medan andra bäst behandlas på nationell nivå. Således bör alla åtgärder prövas utifrån subsidiaritetsprincipen. Regeringen anser att det noga bör prövas vilka frågor som med fördel kan föras till gemensam eller nationell nivå. Försök att i subsidiaritetsens namn till det nationella planet återföra frågor

Familjernas och medborgarnas Europa

I *motion U515 av Alf Svensson m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande till regeringen om vad i motionen anförts om ett familjernas och medborgarnas Europa (*yrkande 7*). Motionärerna anför att de vill medverka till att skapa en sådan social dimension som ger människan och familjen frihet att välja så att socialt ansvar och personlig utveckling kan förenas. Samhällets uppgift är att stödja familjen på det mest neutrala sättet så att man och kvinna kan utvecklas enligt egna önskemål. Detta innebär att omsorg om barn, äldre och sjuka måste ges hög prioritet och att stor uppmärksamhet måste ägnas åt hur om-sorgen utformas så att den stämmer överens med människor och familjers verkliga behov. Utvecklingen av den sociala dimensionen får inte ta en sådan utveckling att valfrihet och subsidiaritet ställs åt sidan, anför det.

I *skrivelsen* anför att den sociala dimensionen är ett sammanhängande begrepp för åtgärder som syftar till att motverka negativa effekter av den ökade konkurrensen på den inre marknaden samt att främja en positiv social utveckling. Den sociala dimensionen omfattar i första hand medborgare i deras egenskap av arbetstagare. Därutöver inrymmer den sociala dimensionen åtgärder kopplade till strävan att minska de regionala obalanserna inom gemenskapen samt även åtgärder till stöd för ungdomar, äldre och funktionshindrade på arbetsmarknaden. Inom områden som omfattar den sociala dimensionen har EU och medlemsländerna s.k. delad kompetens, dvs. beslut fattas på nationell nivå. Endast då de föreslagna målen inte kan uppnås av medlemsländerna själva förs beslut upp på gemenskapsnivå.

Ordförande Jacques Santer utlovade år 1995 i sitt tal till Europaparlamentet att insatser skulle göras för att utöka medborgarnas möjligheter att bättre utnyttja den inre marknaden. Kommissionen har därefter tagit initiativ till ett informationsprojekt som döpts till Medborgarnas Europa. Syftet med projektet är att ge allmänheten saklig och lättillgänglig information om vad medlemskapet i EU innebär – vilka möjligheter som erbjuds men också vilka begränsningar som finns. Informationsprojektet har medfört att tio informationsbroschyrer inom olika områden presenterats under hösten 1996 och våren 1997.

FN:s barnkonvention

I *motion 1996/97:U11 av Bengt Hurtig m.fl. (v)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts dels om EU och FN:s barnkonvention (*yrkande 13*), dels om att regeringen skall verka för att frågan om barnets rättigheter skall skrivas in i Maastrichtfördraget (*yrkande 14*). Motionärerna anför att miljoner barn växer upp utan att få sina grundläggande rättigheter tillgodosedda såsom de definieras av FN:s barnkonvention. Det är, enligt deras mening, fullt möjligt att EU genom en ministerrådsdeklaration förbinder sig att i sina beslut följa FN:s barnkonvention utan att

EU därmed ges kompetens att lagstifta på barnpolitikens område. Motionärerna anser att kommissionen borde få uppdraget att systematiskt granska alla förslag till förordningar, direktiv och förslag till beslut ur barnens perspektiv. Vidare kunde en särskild barnombudsman, som bevakar att EU:s beslut är i enlighet med FN:s barnkonvention, utses, anför de. Motionärerna hänvisar vidare till socialutskottets yttrande 1995/96:SoU2y angående EU:s regeringskonferens 1996 där utskottet instämde i regeringens uppfattning att det var viktigt att handikappfrågorna uppmärksammas vid regeringskonferensen och att det samma borde gälla barnets rättigheter som dessa uttrycks i FN:s barnkonvention. Motionärerna konstaterar nu att frågan om barnets rättigheter inte har satt några spår i årets skrivelse om verksamheten i EU. Detta finner de anmärkningsvärt.

FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) antogs år 1989 och trädde i kraft ett år senare. I konventionen ges bestämmelser om barnets rättigheter, om barnets rättigheter till liv och utveckling, om rätt till trygghet och skydd samt om rätt till talan och respekt. Vidare ges bestämmelser om hur efterlevnaden av konventionen skall kontrolleras och garanteras. Samtliga EU-länder har ratificerat konventionen.

Narkotika

I *motion U515 av Alf Svensson m.fl. (kd)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att alla liberaliserings-tendenser i narkotikafrågan på såväl nationell som europeisk nivå skall avvisas (*yrkande 60*). Motionärerna anför att efterfrågan på narkotika varierar kraftigt beroende på en mängd variabler där en av de viktigaste är den grundläggande attityden i samhället. Det finns därför inte utrymme för kompromisser utan bekämpningspolitiken måste drivas offensivt. Ett offensivt och kollektivt nej till narkotika från skolor, familjer, läkare och politiker leder till ett minskat antal narkomaner. Lättillgänglighet till narkotika leder däremot till en snabb ökning av antalet missbrukare, anför det.

I *skrivelsen* redovisas att Europeiska rådet har uppdragit åt en grupp nationella experter att se till att den handlingsplan för kampen mot drogmissbruk som antogs inom unionen år 1995 blir genomförd. Expertgruppen har redovisat ett sextiototal förslag till konkreta åtgärder. I expertgruppens rapport redogörs också för i vilken utsträckning en eventuell harmonisering av lagstiftningen i de olika medlemsländerna skulle kunna bidra till minskningen av användningen av och illegal handel med droger. Rapporten överlämnades till Europeiska rådet vid dess möte i Dublin i december 1996. Europeiska rådet anslöt sig till slutsatserna i rapporten och underströk vikten av fortsatt samarbete.

Efter förslag av rådsarbetsgruppen för narkotika och organiserad brottslighet antogs vidare under året en rad åtgärder som beslutades av rådet för samarbete i rättsliga och inrikes frågor. Bl.a. beslutades om en gemensam åtgärd (96/750/RIF) där medlemsstaterna förbinder sig att genom tillnärmning av såväl lagstiftning som praktisk tillämpning bekämpa narkotikamissbruk samt förhindra och bekämpa olaglig narkotikahandel (EGT L 342, 31.12.1996). På

svenskt initiativ har särskilt understrukits att de föreslagna åtgärderna inte utgör hinder för den allmänna princip enligt vilken en medlemsstat får upprätthålla eller förstärka sin nationella politik i kampen mot narkotika på sitt territorium. I skrivelsen anføres att den gemensamma åtgärden alltså är förenlig med Sveriges strävan att även fortsättningsvis bedriva en mycket sträng och restriktiv narkotikapolitik.

Vidare redovisas att det på folkhälsoområdet under året har antagits ett program för att främja samarbetet kring förebyggande åtgärder på narkotikaområdet. Programmet omfattar bl.a. informations- och erfarenhetsutbyte, datainsamling, forskning och utvärdering, och sträcker sig t.o.m. år 2000. Budgeten uppgår till 27 miljoner ecu.

Ett flertal seminarier om narkotikabekämpning har ägt rum inom ramen för samarbetet i EU, bl.a. i frågor om samarbete mellan tull och polis och åtgärder mot syntetiska droger och penningtvätt.

EU har även inrättat ett särskilt europeiskt centrum för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk i Lissabon. Syftet är att samla och bearbeta information om narkotika och narkotikaberoende i medlemsstaterna för att ta fram tillförlitliga och jämförbara data om narkotikaproblemen. Centret presenterade sin första årsrapport under år 1996.

Det förslag som år 1995 lades fram av kommissionen om samarbete mellan nordliga och sydliga länder om bekämpningen av narkotika och narkotikaberoende behandlades under år 1996 av rådet (första läsningen). Förslaget avser i huvudsak att ge stöd till utvecklingsländer när de upprättar och genomför nationella handlingsplaner som skall identifiera mål, strategier och prioriteringar för narkotikabekämpningen i landet. Planen skall omfatta ett integrerat angreppssätt som spänner över olika discipliner och sektorer, t.ex. förebyggande åtgärder, polissamarbete, kontroll av handel och utveckling av alternativa grödor. Detta skall enligt förslaget ske i nära samarbete med FN:s narkotikaprogram (UNDCP). Förslaget skall färdigbehandlas under år 1997.

Socialutskottet har nyligen behandlat motioner från den allmänna motionstiden om narkotika i *betänkande 1996/97:SoU10*. Utskottet anförde bl.a. följande angående behovet av insatser även på det internationella planet för att komma till rätta med narkotikaproblemen (s.19 f.):

I budgetpropositionen för år 1997 framhåller regeringen att alla former av legalisering av narkotika och liberalisering av narkotikapolitiken strider mot det övergripande målet, ett narkotikafritt samhälle. Regeringen kommer därför att bekämpa alla krav på legalisering av narkotika och liberalisering av narkotikapolitiken, också på det internationella planet. Sverige deltar mycket aktivt i det internationella samarbetet inom FN, Europarådet och EU.

Sverige bör enligt regeringen även fortsättningsvis ha en framträdande roll i det internationella samarbetet bl.a. mot bakgrunden av de genomgripande förändringarna i Central- och Östeuropa.

Utskottet kan i allt väsentligt ställa sig bakom regeringens inställning och anser det ytterst angeläget att Sverige med kraft driver sin inställning i narko-

tikafrågor internationellt. Det är också av största vikt att Sverige kan markera stor enighet inom narkotikapolitiken för att få gehör för politiken såväl nationellt som internationellt. För att få mesta möjliga gehör krävs också att argumenteringen kompletteras med en utförlig dokumentation av de svenska erfarenheterna av den förda politiken.

Vad utskottet anfört borde ges regeringen till känna. Riksdagen beräknas behandla betänkandet den 23 april 1997.

Den genetiska arvsmassan

I *motion U515 av Alf Svensson m.fl. (kd)* hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige under den rådande regeringskonferensen skall värna om ett strikt och etiskt förhållningssätt i frågor om den genetiska arvsmassan (*yrkande 40*). Motionärerna anför att de nya teknologiska framstegen i allt väsentligt har gagnat mänskligheten. I takt med utvecklingen ställs mänskligheten dock inför ständigt nya etiska utmaningar som måste hanteras på bästa möjliga sätt. En öppen och fri marknad som den europeiska måste också regleras av en gemensam lagstiftning. Enligt motionärerna är det viktigt att denna lagstiftning säkrar en sådan hög etisk nivå att den biotekniska industrin och forskningen i alla lägen respekterar ett absolut människovärde och mänsklig värdighet. Motionärerna konstaterar att patent på bioteknologiska uppfinningar under lång tid debatterats inom EU och att ministerrådet och kommissionen svarat för en liberalare hållning medan Europaparlamentet för en mer restriktiv linje vad gäller etiska förhållningssätt. Ett direktivförslag till patent föreligger nu. Motionärerna anser att regeringen under regeringskonferensen måste föra fram en restriktiv linje inom områden som rör förändringar av den genetiska arvsmassan.

I *skrivelsen* redovisas att kommissionens förslag till direktiv om rättsligt skydd för biotekniska uppfinningar, KOM (95) 661 slutlig, under våren och försommaren har behandlats i en rådsgrupp. Förslaget går ut på att medlemsstaternas patentlagstiftning om biotekniska uppfinningar skall harmoniseras. Framför allt syftar förslaget till att åstadkomma en enhetlighet kring frågan om i vilken utsträckning sådana uppfinningar skall vara patenterbara. Enligt skrivelsen ligger bestämmelserna i direktivförslaget väl i linje med den gällande svenska patentlagen. I avvaktan på Europaparlamentets första yttrande som väntas under första halvåret 1997 har arbetet i arbetsgruppen avstannat.

Den 1 januari 1991 trädde lagen (1991:114) om användning av viss genteknik vid allmänna hälsoundersökningar och lagen (1991:115) om åtgärder i forsknings- eller behandlingssyfte med befruktade ägg från människa i kraft i Sverige. Allmänna hälsoundersökningar med utnyttjande av DNA- eller RNA-teknik får enligt lagen inte göras utan särskilt tillstånd. Utskottet ansåg vid sin behandling av lagförslagen (prop. 1990/91:52, bet. 1990/91:SoU10, rskr. 114) att man härigenom fick en tillfredsställande garanti för att sådana genundersökningar bara används under etiskt godtagbara förutsättningar och att de utförs med den kompetens och ansvarskänsla som krävs.

Utskottet diskuterade ingående sekretessen vid genetisk diagnostik av enskilda. Den person som genomgår genetisk diagnostik förfogar själv över sekretessen och kan lämna sitt samtycke till att t.ex. en arbetsgivare eller ett försäkringsbolag får ta del av undersökningsresultatet. Utskottet ansåg att det finns en risk för att den enskildes samtycke till att efterge sekretessen beträffande genetisk information blir illusorisk om samtycke utgör krav för att få en anställning eller rätt att teckna försäkring. Utskottet ansåg därför att regeringen borde återkomma till riksdagen med förslag om hur etiska krav på tillgång till genetiska data skulle kunna hindras. Detta borde riksdagen med anledning av motionen ge regeringen till känna. Riksdagen följde utskottet (rskr. 1990/91:114).

En proposition från regeringen har aviserats senare i år.

Den 1 juli 1994 trädde lagen (1994:900) om genetiskt modifierade organismer i kraft. Lagen är tillämplig på innesluten användning och avsiktlig utsättning av genetiskt modifierade organismer och när produkter som innehåller eller består av sådana organismer släpps ut på marknaden. Lagen syftar till att skydda människors och djurs hälsa och miljön samt säkerställa att etiska hänsyn tas vid verksamhet med genetiskt modifierade organismer. Genom denna lag har två EG-direktiv genomförts i svensk lagstiftning. Dessa är direktiv 90/219/EEG om innesluten användning av genetiskt modifierade organismer och 90/220/EEG om avsiktlig utsättning av genetiskt modifierade organismer. Båda direktiven är föremål för revideringsarbete.

Den 20 mars 1997 beslöt regeringen att underteckna *Europarådets konvention om mänskliga rättigheter och biomedicin*. Konventionen är det första bindande internationella instrumentet för skydd av människor i samband med forskning och hälso- och sjukvård. Konventionen innehåller bestämmelser om samtycke vid medicinsk behandling, skydd av personer som deltar i forskning, och då med särskild vikt på skydd av personer som själva inte är i stånd att samtycka. Enligt konventionen får prediktiva genetiska test endast utföras av medicinska skäl eller i samband med medicinsk forskning. Konventionen kommer i ett senare skede att byggas ut med fylligare ställningstaganden i en rad frågor, som forskning på människa, skydd av foster, transplantationsfrågor och genetiska tester.

Utskottets bedömning

Utskottet vill utifrån sina utgångspunkter ställa sig bakom regeringens uppfattning att alla åtgärder inom EU bör prövas utifrån subsidiaritetsprincipen. Beslut bör sålunda fattas på den nivå där de hör hemma eller med andra ord så nära medborgarna som möjligt. När det gäller utskottets ansvarsområde beslutas de hälso- och socialpolitiska frågorna i huvudsak nationellt. Rådet kan vidta stimulansåtgärder och utfärda rekommendationer, dock utan syfte att uppnå en harmonisering av medlemsländernas lagstiftning. Inom EU pågår olika program för utbyte av information – seminarier, nätverksbyggande, projektverksamhet m.m. Sverige deltar aktivt i detta arbete. Utskottet anser att det är av stor vikt att subsidiaritetsprincipen tillämpas när det gäller

frågor om hälso- och sjukvård samt social omsorg och familjepolitik. Sverige måste kunna gå längre än EU och ha en mer omfattande och strängare lagstiftning anpassad efter våra nationella förutsättningar och befolkningens behov. Förslag till hur Sverige på kort och på lång sikt bör agera för att främja folkhälsa läggs fram i departementspromemorian från Socialdepartementet Ds 1997:4 Strategi för Sveriges EG-arbete i frågor som gäller folkhälsa och hälso- och sjukvård. Något initiativ med anledning av motion 1996/97:U14 (fp) yrkande 4 eller motion 1996/97:U515 (kd) yrkande 7 behövs inte enligt utskottets mening.

Samtliga länder inom EU har ratificerat FN:s konvention om barnets rättigheter. Mycket återstår dock att göra i de enskilda länderna när det gäller genomförandet av konventionen. Utskottet anser att barnens bästa bör beaktas vid utarbetande av förordningar, direktiv och förslag, något som kan ske utan att EU ges kompetens att lagstifta på området. Det är viktigt att frågan om barnets rättigheter uppmärksammas vid regeringskonferensen. Utskottet anser att det inte behövs något initiativ med anledning av motion 1996/97:U11.

Ett enigt utskott har i betänkande 1996/97:SoU10 föreslagit att riksdagen ger regeringen till känna att alla former av legalisering av narkotika och liberalisering av narkotikapolitiken måste bekämpas också på det internationella planet. Sverige bör även fortsättningsvis ha en framträdande roll i det internationella samarbetet, bl.a. mot bakgrund av de genomgripande förändringarna i Central- och Östeuropa. Det är ytterst angeläget att Sverige med kraft driver sin inställning i narkotikafrågor även internationellt. För att få största möjliga gehör krävs också att argumenteringen kompletteras med en utförlig dokumentation av de svenska erfarenheterna av den förda politiken. Utskottet vidhåller denna uppfattning. Motion 1996/97:U514 (kd) yrkande 60 är tillgodosedd.

Utvecklingen inom den medicinska och biologiska forskningen är snabb. Detta skapar nya möjligheter för hälso- och sjukvården men också nya och svåra etiska problem. Utskottet anser det nödvändigt med en sammanhållen och etiskt förankrad politik i dessa frågor. Utgångspunkten måste vara alla människors lika värde. Utskottet konstaterar att arbetet inom Europarådet, i vilket samtliga EU länder är medlemmar, nu har lett fram till en konvention om mänskliga rättigheter och biomedicin. Europarådets arbete med dessa frågor fortsätter. Motionsyrkandet är därmed i huvudsak tillgodosett. Något initiativ med anledning av motion U515 (kd) yrkande 40 behövs inte.

Sammanfattningsvis anser utskottet således att samtliga dessa motionsyrkanden bör avstyrkas.

Stockholm den 22 april 1997

På socialutskottets vägnar

Sten Svensson

I beslutet har deltagit: Sten Svensson (m), Rinaldo Karlsson (s), Hans Karlsson (s), Christina Pettersson (s), Liselotte Wågö (m), Marianne Jönsson (s), Roland Larsson (c), Conny Öhman (s), Barbro Westerholm (fp), Mariann Ytterberg (s), Stig Sandström (v), Christin Nilsson (s), Birgitta Wichne (m), Thomas Julin (mp), Chatrine Pålsson (kd), Elisebeht Markström (s) och Annika Jonsell (m).

